

FİKİR VE SANAT ESERLERİ KANUNU KAPSAMINDA ORTAYA ÇIKAN UYUŞMAZLIKLARIN MEDENİ USUL HUKUKU PERSPEKTİFİNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ

Serkan KAYA*

Emrullah KERVANKIRAN**

ÖZ

Fikri mülkiyet hakları, eser sahibinin mali ve manevi haklarını içerir ve genellikle geleneksel mülkiyet kavramından farklıdır. Bu hakların ihlali, hukuka aykırı bir durum oluşturur ve bu durumda ihlal edilen hak sahibi ile ihlal eden arasında bir sözleşme yoksa, haksız fiil hükümleri devreye girer. Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu (FSEK), eserin ve eser sahibinin haklarının ihlali durumunda özel bir düzenleme getirerek, bu tür ihtilafların çözümü için belirli bir çerçeve sunar. Bu bağlamda, hak sahipleri çeşitli taleplerde bulunabilir, bunlar arasında tecavüzün durdurulması, önlenmesi, maddi ve manevi tazminat davaları ile kazancın devri davaları yer alır. Bu çalışma, bu taleplerin FSEK kapsamındaki

* Dr. Öğr. Üyesi, Boğaziçi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Anabilim Dalı, E-Mail: serkan.kaya@bogazici.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-2507-3372.

** Doç. Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi Hukuk Fakültesi Fikri Mülkiyet Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, E-Mail: emrullah.kervankiran@medeniyet.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-3704-7887.

Makalenin Gönderim Tarihi : 21.10.2023.

Makalenin Kabul Tarihi : 30.05.2024.

ihtilafların hukuki niteliğini tartışmakta ve medeni usul hukuku perspektifinden nasıl ele alınması gerektiğini incelemektedir.

Anahtar Kelimeler: FSEK, ihtiyati tedbir, tecavüzün menî, tecavüzün ref'i, zorunlu arabuluculuk.

THE EVALUATION OF DISPUTES ARISING WITHIN THE SCOPE OF THE LAW ON INTELLECTUAL AND ARTISTIC WORKS FROM THE PERSPECTIVE OF CIVIL PROCEDURAL LAW

ABSTRACT

Intellectual property rights encompass the financial and moral rights of the creator and are generally distinct from the traditional concept of property rights. The violation of these rights constitutes an unlawful situation, and in the absence of a contract between the violated rights holder and the infringer, tort law provisions come into play. The Law on Intellectual and Artistic Works (FSEK) introduces a specific regulation in cases of infringement of the work and the rights of the creator, thereby providing a framework for the resolution of such disputes. In this context, rights holders may make various claims, including requests for the cessation and prevention of infringement, claims for material and moral damages, and actions for the transfer of earnings. This study discusses the legal nature of these claims in disputes within the scope of FSEK and examines how they should be approached from the perspective of civil procedural law.

Keywords: FSEK, precautionary measures, cessation of infringement, restoration of infringement, mandatory mediation.

I. GİRİŞ

Fikri mülkiyet hukukunda eser üzerinde sahibinin mali ve manevi hakları bulunmaktadır. Maddi varlığa sahip olmadığı için klasik eşya mülkiyetine konu olmayan bu haklar, mutlak haklardan olup, herkese karşı ileri sürülebilirler¹. Eser sahibinin mali ve manevi haklarının ihlal

¹ TEKİNALP, Ünal: Fikri Mülkiyet Hukuku, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2012, s. 6, 7.

edilmesi başlı başına bir hukuka aykırılık teşkil etmektedir. Hukuk sistemimizde, bir hakkın ihlali durumunda, ihlal edilen hak sahibi ile ihlal eden arasında bir sözleşme varsa, bu sözleşmenin hükümleri uygulanır (TBK 1-48). Ancak böyle bir sözleşme yoksa, genellikle haksız fiil hükümleri devreye girer (TBK 49-76). Eser veya hak sahipliğinden kaynaklanan hakların, sahibinin veya hak sahibinin izni olmaksızın kullanılması veya ihlal edilmesi durumunda, bu tür bir ihlal genellikle hukukumuzda bir haksız fiil olarak kabul edilir². Haksız fiil sorumluluğu genellikle kusura dayanır ve zararın oluşması gereklidir, ancak korunan hakların niteliğine bağlı olarak, bazı durumlarda kusura dayanmayan ve zarar şartı olmayan sorumluluk da öngörülebilmektedir³. 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu (FSEK)⁴, eserin ve eser sahibinin haklarının ihlali durumunda özel bir düzenleme getirmiştir⁵. Bu nedenle, FSEK kapsamındaki hak ihlallerinde öncelikle FSEK hükümlerine başvurulması gerekmektedir⁶.

FSEK ile korunan mali ve manevi haklardan birinin ihlal edilmesi ya da ihlal tehdidi ile karşı karşıya kalması halinde, hak sahibinin dava yolu ile ileri sürebileceği çeşitli talepler söz konusudur. Bu bağlamda, hak sahipleri somut olayda ihlalin niteliğine göre, tecavüzün durdurulması (ref'i), tecavüzün önlenmesi (men), maddi ve manevi tazminat davaları ile gerçek olmayan vekâletsiz iş görmeye dayanan kazancın devri davalarını açabilirler. Bu davalar çoğu zaman birlikte açılabilir⁷. Bu çalışma FSEK kapsamındaki ihlallerin hukuki

² BOZBEL, Savaş: Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, Oniki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2012, s. 549.

³ EREN, Fikret: Borçlar Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara, 2019, s. 582-689.

⁴ RG 13.12.1951, 7981.

⁵ FSEK'in belirli konuları özel olarak düzenlemediği durumlarda, genel olarak Borçlar Kanunu'nun haksız fiillere ilişkin hükümleri burada uygulanacaktır. Örneğin, FSEK, eser sahibinin haklarının ihlali durumunda zamanasımı konusunu özel olarak düzenlemediğinden, Borçlar Kanunu'nun zamanasımıyla ilgili hükümleri uygulanacaktır.

⁶ KILIÇOĞLU, Ahmet: "Fikri Hakların İhlali Halinde Hukuksal Koruma Yolları", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 54, 2004, s. 57.

⁷ YAVUZ, Levent/ALICA, Türkay/MERDİVAN, Fethi: Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Yorumu, Cilt II, Seçkin Yayınları, Ankara, 2014, s. 1881; EREL, Şafak N: Türk Fikir ve Sanat Hukuku, 3. Bası, Yetkin Yayınları, Ankara, 2009, s. 345; ŞAHİN, Ayşenur: Fikri Hukukta Eser Sahibinin Mali Haklarının Korunması, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2010, s. 183.

niteliğini ve bu kapsamda ortaya çıkacak muhtemel uyuşmazlıkları medeni usul hukuku açısından ele almaktadır.

II. FİKRİ MÜLKİYET HAKKI İHLALLERİNDE AÇABİLECEK HUKUK DAVALARI

A. Tecavüzün Ref'i Davası

Tecavüzün ref'i davası, FSEK 66- 68 maddeler arasında düzenlenen maddi hukuk kökenli bir eda davasıdır⁸. Bu dava, FSEK m. 66-67'de düzenlenen manevi haklara, FSEK m. 66, 68'de yer verilmiş olan mali haklara ve nihayet FSEK m. 80/son fıkrada düzenlenmiş olan bağlantılı haklara yönelik tecavüzler söz konusu olduğunda açılabilir. Anılan her üç hak türü için de bu davanın açılabilmesi, davanın hukukî niteliğini değiştirmez; ancak ihlal edilen hakkın türüne göre ileri sürülebilecek talepler değişebilir⁹.

Kişilik ve mülkiyet haklarının ihlalinde olduğu gibi, mali ve manevi hakların ihlali durumunda da hak sahibine tecavüzün ref'i davası açma hakkı Kanun tarafından açıkça verilmiştir (FSEK m. 66/1)¹⁰. Saldırının durdurulması davası, mali hakları ihlal edilen kişinin, başlamış ve devam eden ihlal eylemini durdurmasına ve sonuçlarını ortadan kaldırmasına olanak sağlar¹¹. Buna göre, tecavüzün ref'i davası, ihlal öncesi duruma geri dönülmesini amaçlar¹². Bu bağlamda, saldırganın bir şeyi yapmaya veya yapmamaya zorlanması mümkündür¹³. Tecavüzün ref'i davası, mevcut hukuksuzluğu ortadan kaldırmalı ve gelecekteki ihlalleri engelleyebilmelidir¹⁴. Örneğin, hukuka aykırı durumun ortadan

⁸ YAVUZ/ALICA/MERDİVAN: s. 1969; DEMİRBAŞ, Ali: Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda Eser Sahibinin Mali Haklarına Tecavüz Halinde Hak Sahibine Sağlanan Hukuki Koruma, Oniki Levha Yayınları, İstanbul, 2015, s. 73; YILMAZTEKİN, Hasan Kadir: "Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Uyarınca Eser Sahipliği ve Hak Sahipliği ile Bunların Tecavüz Davaları Bağlamında Davacı Sifatına Etkileri", Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, C.2, S. 65, 2020, s. 506.

⁹ DEMİRBAŞ: s. 73 vd.; YILMAZTEKİN: s. 506.

¹⁰ DEMİRBAŞ: s. 61-62

¹¹ DEMİRBAŞ: s. 62.

¹² DEMİRBAŞ: s. 62.

¹³ DEMİRBAŞ: s. 62.

¹⁴ DEMİRBAŞ: s. 62.

kaldırılması hem mevcut ihlallerin etkisiz hale getirilmesini hem de gelecekteki ihlallerin önlenmesini sağlar¹⁵.

Tecavüzün ref'i davasının açılabilmesi için öncelikle FSEK' in koruma kapsamında olan mali ve manevi nitelikteki bir hakka yönelik başlamış ve sürmekte olan bir tecavüzün söz konusu olması gerekir. Tecavüz, sözleşme harici sorumluluk hukukunda haksız fiil olarak nitelendirilmektedir¹⁶. Tecavüzün ref'i davasından beklenen yarar, mali ve manevi haklara yönelmiş olan haksız fiile son verilmesidir. Fikri hukukta tecavüzün ref 'i davasının konusunu FSEK'in koruması altında olan manevi ve mali haklar oluşturmaktadır. Tecavüzün ref'i davası ile başlamış ve devam etmekte olan bir tecavüze engel olunarak, ortaya çıkan hukuka aykırılığın sonucunun giderilmesi amaçlanmaktadır¹⁷. Bu bakımdan, mezkûr haklara saldırının henüz başlamadığı ya da başlamış olan saldırının sona ermiş olduğu hallerde artık bu dava yoluna başvurulamaz. Zira artık bu hallerde artık ref'i gereken bir eylem bulunmamaktadır.

Tecavüzün ref'i davasının açılabilmesi için, tecavüzde bulunan kişinin kusurlu olması ya da hak sahibinin bir zarara uğramış olması gerekmez¹⁸. Bu durum, tecavüzün ref'i davasını, maddi tazminat davasından ayırmaktadır. Bu dava ile sadece mali ve manevi haklara vaki tecavüzlerin sona erdirilmesi değil, aynı zamanda eski halin iadesinin sağlanması da hedeflendiği için, bu davanın açılması ile hukuka aykırı olan ihlalin ortadan kaldırılması suretiyle herhangi bir zararın meydana gelmemesi, zarar meydana gelmiş ise daha fazla artmasının önüne geçilmiş olur¹⁹.

Diğer taraftan, her ne kadar FSEK m. 66/1'de ref davasının eserden doğan mali ve manevi haklara yönelik tecavüzlere karşı açılabilirliğinden bahsedilmekte ise de FSEK m. 80 son fıkrada bağlantılı hak sahiplerinin haklarının ihlal edilmesi halinde, diğer hukuk davalarıyla

¹⁵ DEMİRBAŞ: s. 62.

¹⁶ ATEŞ, Mustafa: "Fikir ve Sanat Eseri Sahibinin Manevi Haklarına Tecavüzün Ref'i", Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi, C. 8, S. 2, 2022, s. 340.

¹⁷ ATEŞ: s. 339; YAVUZ/ALICA/MERDİVAN: s. 1970; KILIÇOĞLU, Ahmet: Sınai Haklarla Karşılaştırmalı Fikri Haklar, Turhan Kitapevi, Ankara, 2017, s. 397.

¹⁸ YAVUZ/ALICA/MERDİVAN: s. 1976; DEMİRBAŞ: s. 79.

¹⁹ KILIÇOĞLU: s. 399; YAVUZ/ALICA/MERDİVAN: s. 1976.

birlikte tecavüzün ref 'i davasının da açılacağı hüküm altına alınmıştır.

Tecavüzün ref'i davasının açılabilmesi bakımından bir diğer şart ise tecavüzü oluşturan fiilin hukuka aykırı olmasıdır. Hukuka aykırılık, hukukun uygun bulmadığı bir fiil ile başkasının hukukun koruması altında bulunan bir hakkının ihlal edilmesidir. Haksız fiil bağlamında ilk akla gelen sorumluluk türü kusura dayanan sorumluluktur. Fikri mülkiyet haklarına tecavüz halinde açılacak tazminat davaları kusura dayanan haksız fiil sorumluluğunun özel görünümüdür.

Nihayet bu davanın açılabilme şartlarından birisi de illiyet bağıdır²⁰. İlliyet bağı, hukuki sorumluluğun kurucu unsuru olup hem kusura dayanan hem de kusursuz sorumlulukta illiyet bağının varlığı zorunludur. Men ve ref davalarında kusuru gerektirmeyen bir sorumluluk söz konusudur²¹. Bu bakımdan bu davalarda illiyet bağı kurucu bir işleve sahiptir. Kişinin, hukuka aykırı bir eylemi olmasa dahi, ortaya çıkan sonuç ile davranışı arasında bir sebep-sonuç ilişkisi kurulabiliyorsa, sorumluluğuna gidilebilir. Burada kastedilen zararlı sonuç, mevcut bir mali veya manevi hakkı ihlal eden ve 'tecavüz' olarak nitelendirilebilecek olan, başlamış ve devam eden bir müdahaledir. İlliyet bağı hem sorumluluğun oluşmasını hem de sınırlanmasını sağlayan bir fonksiyona sahip olduğu için, failin hareketi ile zararlı sonuç arasında illiyet bağı kurulamaz veya bu bağda bir şekilde kopma meydana gelmiş ise, artık fail bundan sorumlu tutulamayacaktır.

Tecavüzün ref 'i davası, bir kusurun varlığına veya herhangi bir zararın meydana gelmiş olması şartına bağlı değildir²². Bu davanın açılabilmesi için davalının, bilerek ve isteyerek bir eylem icra etmesi veya kendisinden beklenen özeni göstermemesinden kaynaklanan bir davranışta bulunmuş olması gerekmez. Tecavüzün meydana gelmesinde davalının kastı veya ihmali bulunmasa bile, bu dava açılabilir.

FSEK' te ihlal edilen hakkın mahiyetine göre bu davaya farklı hüküm ve sonuçlar bağlanmıştır. Buna göre, tecavüzün ref'i yöntemleri genel (FSEK m. 66/4) ve özel şeklinde ikili bir ayrıma tabi tutulmuş, özel

²⁰ YAVUZ/ALICA/MERDİVAN: s. 1976; ATEŞ: s. 342.

²¹ ATEŞ: s. 342.

²² KILIÇOĞLU: s. 395- 396; YAVUZ/ALICA/MERDİVAN: s. 1976; DEMİRBAŞ: s. 79.

ref yöntemleri de manevî haklara (FSEK m. 67) ve malî haklara tecavüz bakımından (FSEK m. 68) ayrı ayrı düzenlenmiştir.

FSEK m. 66/4'e göre, tecavüzün varlığı hâlinde mahkeme, eser sahibinin manevi ve malî haklarını, tecavüzün varlığını ve kapsamını, tecavüz fiilinden sorumlu olanların kusurunun bulunup bulunmadığını ve varsa ağırlık derecesini, tecavüzün durdurulması hâlinde tecavüz edenin karşılaşacağı muhtemel zararları takdir ederek gerekli tedbirleri alır. Bu meyanda, tecavüze konu olan internet yayınının veya televizyon yayınının bir süre için durdurulması, çoğaltılmış eser nüshalarının toplatılması, izinsiz olarak dikilen heykelin bulunduğu meydandan veya yağlıboya tablonun sergilendiği müzeden kaldırılması, genel ref yöntemlerine örnek teşkil etmektedir²³.

B. Tecavüzün Men'i Davası

Tecavüzün men'i davası, FSEK'te düzenlenen maddi hukuka dayanan bir eda davasıdır (FSEK m. 69/1). Eser sahibi, tecavüzün men'i davasıyla, malî ve manevî hakları ile bağlantılı haklarına yönelik tecavüz tehlikesine maruz kaldığı bir durumda, mahkemeden, muhtemel tecavüzün önlenmesini talep etmektedir. Böylece, eser sahibinin anılan haklarına yönelik ihlalin devam etme ya da tekrarlanma ihtimali bulunan hâllerde de muhtemel bir saldırının önlenmesini dava etme imkânı tanınmıştır (FSEK m. 69/1)²⁴.

Tecavüzün men'i davası iki durumda açılır. Birincisinde, tecavüz henüz meydana gelmemiş ise de gerçekleşme tehlikesi söz konusudur (FSEK m. 69/1/c.1)²⁵. İkinci hâlde ise, başlamış ve sonuçlanmış bir tecavüz eyleminin tekrarlanma ihtimali bulunmaktadır (FSEK m. 69/1/c.2)²⁶. Başlamış olan bir tecavüz hala devam ediyorsa, tecavüzün ref'i ve men'i davaları birlikte açılabilir²⁷. Zira bu gibi hallerde her iki davanın da açılabilme şartları sağlanmış olur. Tecavüzün ref'i davasıyla tecavüzün sonuçlarıyla birlikte ortadan kaldırılması, tecavüzün men'i

²³ TEKİNALP: § 20, N. 28; DEMİRBAŞ: s. 80- 81.

²⁴ DEMİRBAŞ: s. 141; YILMAZTEKİN: s. 507.

²⁵ DEMİRBAŞ: s. 152- 153; TEKİNALP: § 20, N. 77; YILMAZTEKİN: s. 507.

²⁶ TEKİNALP: § 20, N. 77; YILMAZTEKİN: s. 507; DEMİRBAŞ: s. 153.

²⁷ TEKİNALP: § 20, N. 78; DEMİRBAŞ: s. 153- 154.

davasıyla ise, tecavüzün devam ve tekrarı ya da tecavüz tehlikesinin önlenmesi hedeflenir.

Tecavüzün ref'i davasının açılabilmesi bakımından tecavüz oluşturan eylemin hukuka aykırı olması yeterlidir. Tecavüzü gerçekleştirenin veya temsilcisi ya da çalışanı olduğu işletme sahibinin kusurlu olması gerekmediği gibi (FSEK m. 69/2, m. 66/2 ve 3), hak sahibinin zarara uğramış olması da aranmaz²⁸.

Mahkeme, eser sahibinin manevi ve mali haklarını ihlal eden tecavüzün kapsamını, tecavüzü edenin kusurlu olup olmadığını, varsa ağırlığını ve tecavüzün ref'i halinde tecavüz edenin sorumlu tutulması muhtemel zararları tespit ederek, halin icabına göre tecavüzün ref'i için lüzumlu göreceği tedbirlerin uygulanmasına karar verir (FSEK m. 69/2, 66/4). Bu konuya ilişkin olarak daha önce tecavüzün refi davası bakımından yapılan açıklamalar burada da geçerlidir.

C. Tecavüz Bulunmadığının Tespiti Davası

FSEK m. 15/3'te düzenlenmiş olan eser sahipliğinin tespiti davası dışında, eser sahibinin bütün haklarını kapsayacak şekilde bir tespit davasına yer verilmemiştir. Buna mukabil, hukuki yararın bulunması hâlinde, genel usul hukukunun izin verdiği ölçüde, diğer tüm haklar bakımından da tespit davası açılmasına bir engel bulunmamaktadır (HMK m. 106)²⁹. Dolayısı ile bu durumda ancak meydana getirilen bir fikri ürünün başka bir kimsenin eserine tecavüz teşkil etmediğine dair olumsuz bir tespit davası³⁰ açılabilir. Tecavüzün mevcut olmadığının tespiti davası, çeşitli sebeplerle açılabilir. Örneğin, bir markanın sahibinin kim olduğu, üçüncü bir kişinin bu marka üzerinde aynı veya şahsi bir hakkının bulunup bulunmadığı ve üçüncü bir kişinin faaliyetlerinin tescilli bir markaya tecavüz edip etmediği konusunda belirsizlikler olabilir.³¹ Bir kişi, belirli faaliyetlere başlamışsa veya başlamayı düşünüyorsa, bu faaliyetlerin tecavüz teşkil edip etmediğini mahkeme

²⁸ DEMİRBAŞ: s. 156.

²⁹ TEKİNALP: § 20, N. 82; DEMİRBAŞ: s. 160.

³⁰ Tecavüzün mevcut olmadığının tespiti davası ile ilgili detaylı bilgi için bkz. TUNCER, İdil: "Fikri Mülkiyet Hakkına Tecavüzün Mevcut Olmadığının Tespiti Davası", Dokuz Eylül Hukuk Fakültesi Dergisi, C.11, 2010, s. 617-650.

³¹ TUNCER: s. 634.

aracılığıyla tespit ettirerek, ileride karşılaşılabileceği olası tecavüz davalarına karşı önlem almak isteyebilir.³²

HMK m. 106/1'e göre tespit davası ile bir hakkın veya hukuki ilişkinin varlığı ya da yokluğu veya bir belgenin sahte olup olmadığının belirlenmesi talebini kapsayan bir dava çeşididir.³³ Bu davanın açılabilmesi için, kanunlarda belirtilen istisnai durumlar hariç olmak üzere, davacının bu davayı açmakta hukuken korunmaya değer güncel bir yararının bulunması şarttır (HMK m. 106/2)³⁴. Sadece bir hak veya hukuki ilişki tespit davasının konusunu oluşturabilir (HMK m.106/1). Maddi vakıalar, tek başlarına tespit davasının konu olmazlar (HMK m.106/3)³⁵.

Tecavüzün bulunmadığının tespiti davası sonucunda, dava konusu bir hakkın ihlal edilmiş olup olmadığı kesin olarak tespit edilmiş olur. Tespit hükmü, davanın tarafları bakımından kesin hüküm oluşturur (HMK m. 303); ancak bu dava çeşidinde yargılama giderleri dışında eda emri söz konusu olmadığından ilamlı icra yoluyla takip yapılamaz (İİK m. 24).

D. Tazminat Davaları

Eser sahipliğinden kaynaklanan mali ve manevi haklara tecavüz edilmesi hâlinde açılacak tazminat davaları FSEK m. 70 ile hüküm altına alınmıştır. Bu hükmün ilk fıkrası manevi tazminat davasına ikinci fıkrası ise maddi tazminat davasına ilişkin düzenlemeler içermektedir. Mezkûr hükmün son fıkrası ise vekâletsiz iş görmeden kaynaklanan kârın devri talebi ile ilgilidir. Anılan hükümde düzenlenen tazminat davaları yoluyla eser sahibinin yahut haleflerinin, mali ve manevi haklarına tecavüz edilmesi sonucu ortaya çıkan zararın giderilmesi hedeflenmektedir. Bu davaların, gerekli şartların sağlandığı hallerde tecavüzün men'i veya ref'i talepleriyle birlikte açılması mümkün olduğu

³² TUNCER: s. 634.

³³ KURU, Baki/AYDIN, Burak: Medeni Usul Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021, s. 403.

³⁴ KURU/AYDIN: s. 404.

³⁵ KURU/AYDIN: s. 404.

gibi, maddi ve manevi tazminat istemlerini birlikte içererek şekilde açılmaları da mümkündür³⁶.

1. Manevi Tazminat Davası

Manevi tazminat davası, manevi hakların ihlal edilmesi sonucunda oluşan manevi zararları telafi etmek amacıyla, bir tazminat ödenmesini içeren bir eda davasıdır (FSEK m. 70/1). Bu dava, maddi hukuk açısından TBK'daki haksız fiile benzer bir dava çeşididir. Bu nedenle, mahiyetine uygun düştüğü ölçüde, TBK'nın manevi tazminat davasına ilişkin m. 49 vd. maddeleri uygulanır³⁷. Diğer yandan, FSEK m. 70/1 ile TBK m. 58 hükümleri paralellik göstermektedir. Ancak TBK m. 58/1'de kişilik haklarının zedelenmesi şartı aranmakta iken, FSEK m. 70/1'de manevi haklara yönelik ihlalden söz edilmiştir. Bu nedenle, FSEK m. 70/1 kapsamında açılması düşünülen bir manevi tazminat davasında, eser sahibinin manevi haklarının ihlal edilmesi yeterli olup, davacının kişilik hakkının ihlal edilmiş olması şart değildir³⁸. Ancak bazen bir fiil eser sahibinin manevi hakları ile kişilik haklarını birlikte ihlal edebilir. Bu gibi hallerde, şartlar elverdiği ölçüde hem TBK m. 58'e hem de FSEK m. 70/1'e dayanılarak manevi tazminat talep edilmesi mümkündür.

FSEK m. 70 kapsamında manevi tazminat talep edebilmesi için kusur şartının varlığının gerekli olup olmadığı hususu doktrinde tartışma konusu yapılmıştır. Bir görüşe göre, manevi hakları tecavüze uğrayan eser sahibinin, tazminat davası açabilmesi için manevi haklarından bir

³⁶ KÜÇÜKALİ, Canan: Fikri Hakların İhlalinden Kaynaklanan Tazminat Davası, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2024, s. 159; AKIN, Levent: Fikri Haklara Yönelik Tecavüzlere Karşı Hukuk Davaları, Prof. Dr. Turhan Esener'e Armağan, Ankara 2000, s. 105-146, s. 114; DURGUT, Ramazan: Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Kapsamında Tazminat Davaları, Prof. Dr. Hüseyin Ülgen'e Armağan C:1, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2007, s. 1082; ÖZCAN, Zeynep/TÜRK, Ali: "Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu m. 70 hükmü Uyarınca Açılacak Tazminat Davalarının Şartları", Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 10, S. 2, 2020, s. 224.

³⁷ ÖZCAN/TÜRK: s. 224; YILMAZTEKİN: s. 507.

³⁸ AKIN: s. 141; YAVUZ/ALICA/MERDİVAN: s. 2193; SARIKAYA, Murat: "Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda Düzenlenen Tazminat Talepleri Üzerine Bir İnceleme", Türk-Alman Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.1, S. 2, 2019, s. 65.

veya birkaçının ihlal edilmiş olması yeterli olup, manevi zararın ve kusurun varlığını ispatlamasına ihtiyaç yoktur. Zira FSEK hükümlerinin sistematiği içinde manevi hakların ihlal edilmiş olduğu hallerde, zararın da meydana geldiği kabul edilerek, vaki tecavüz ile bunun sonucu oluşan zarar arasında ispatı gerektirmeyen bir sebep sonuç ilişkisinin mevcudiyeti varsayılmıştır³⁹. Yargıtay'da haksız fiil sorumluluğundan farklı olarak, FSEK kapsamında manevi hakların ihlal edilmesiyle birlikte manevi zararın da kendiliğinden oluştuğu görülmüştür⁴⁰.

Çoğunluk tarafından ileri sürülen görüşe göre ise FSEK m. 70/1'den kaynaklanan manevi tazminat davası bakımından da kusur şartı aranmalıdır⁴¹. Bu yazarlar, manevi tazminat açısından bu kuraldan ayrılmayı haklı gösterecek özel bir sebep bulunmadığı görüşündedirler. Zira FSEK m. 70/1'in lafzında açıkça "uğranılan manevi zarara karşılık" ibaresinden söz edildiği için, manevi zarar meydana geldiğinin ispat edilmesi zorunluluğu kendiliğinden de anlaşılmaktadır. Yargıtay ise manevi hakların ihlal edilmesinden dolayısıyla manevi tazminata hükmedilebilmesi için kusur şartının aranmayacağına içtihat etmiştir⁴².

Nihayet manevi tazminat isteminde bulunulabilmesi için, ihlal ile tecavüz fiili arasında uygun bir illiyet bağının bulunması gerekir.

Manevi tazminat davası sonucunda, davacının manevi haklarının ihlali sabit görülürse, kural olarak bir miktar paranın davacıya ödenmesine karar verilebilir (FSEK m. 70/1). Bununla birlikte, mahkemece gerek görüldüğü takdirde, para dışında başka bir manevi tazminat şekline hükmetmek de mümkündür. Bunun için TBK m. 58 hükümlerinden yararlanılabilir.

2. Maddi Tazminat Davası

FSEK m. 70/2'ye göre, eserden doğan mali hakları tecavüze uğrayan bir kimse, mütecevazın kusurlu olması şartıyla, TBK'nın haksız fiillere ilişkin hükümleri kapsamında tazminat talep edebilir. FSEK m.

³⁹ TEKİNALP: § 20 N. 84; ÖZTAN, Fırat: Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, Turhan Kitabevi, Ankara, 2008, s. 671, 672.

⁴⁰ Yargıtay 11. HD, T. 14.09.2009, E. 2009/790, K. 2009/9383.

⁴¹ KILIÇOĞLU, Ahmet: Sınai Haklarla Karşılaştırmalı Fikri Haklar, Turhan Kitabevi, Ankara, 2017, s. 412-413; YAVUZ/ALICA/MERDİVAN: s. 2196-2197; DURGUT: s. 1080.

⁴² HGK, 2003/4-260 E., 2003/721 K. 02.04.2003

70/2'nin yapmış olduğu bu atıftan dolayı, eser sahibinin mali haklarının ihlal edilmesi nedeniyle açılacak tazminat davalarına TBK'nın haksız fiillere ilişkin m. 49 vd. hükümlerinin kıyasen uygulanması gerekir⁴³. Bu itibarla, FSEK m. 70'te açıkça değinilen kusur şartının yanı sıra, haksız fiilden sorumlu tutulabilmenin diğer şartları olan hukuka aykırı fiil, zarar ve bunlar arasında uygun illiyet bağının da mevcut olması gerekir.

FSEK m. 70/2 kapsamında eser sahibinin mali haklarına tecavüz edilmesi dolayısıyla açılabilir olan tazminat davaları zarar şartını da ihtiva etmektedir. Bu durumda, mali hakların hukuka aykırı bir eylem sonucu ihlal edilmesi halinde, tazminat davası açılabilmesi eser sahibinin maddi bir zarara uğramış olması şartına bağlıdır. FSEK bağlamında zarardan anlaşılması gereken, fikri haklara tecavüz edilmesi nedeniyle fiili zarar veya yoksun kalınan kârdır. Fiili zarar, eser sahibinin mali haklarının ihlalinden dolayı malvarlığının önceki durumu ile sonraki durumu arasında oluşan farkı ifade etmektedir. Bununla birlikte, eser sahibi ispat edebilmesi şartıyla bu haksız ihlalden dolayı yoksun kaldığı kârın da kendisine verilmesini talep edebilir⁴⁴.

Fiili zararda davacının mevcut malvarlığında bir azalma meydana gelmekte iken, kârdan yoksunlukta, haksız ihlalden dolayı malvarlığının artması engellenmiş olmaktadır⁴⁵. Mali hakların ihlal edilmesi hâlinde, eser sahibinin uğrayacağı zarar, fiili zarardan ziyade genellikle kâr mahrumiyetinden oluşmaktadır. Mali haklara tecavüz davasında fiili zararın ise daha çok dava masraflarından oluştuğu söylenebilir.

FSEK m. 70/2 uyarınca açılacak tazminat davalarında maddi ve manevi zararların belirlenmesi ve kusurun ispatı TBK m. 50-51 hükümlerine çerçevesinde yapılmaktadır. Zararın varlığı ve miktarı zarar gören tarafından ispatlanması gerekmektedir (TBK m. 50/1). Yoksun kalınan kazanç, ihlal eylemi olmasaydı elde edilecek olan gelirin ispat edilmesi suretiyle belirlenmektedir. Mesela, popüler bir kitabın korsan olarak satışı söz konusu ise, hak sahibine satışı yapılan her bir kitap için elde edilen kâr payı esas alınarak zarar hesaplaması yapılması gerekmektedir. Ancak alıcıların korsan baskı yerine kaç tane gerçek baskıyı satın almayı tercih edeceklerinin tespiti zor olduğu için, zararın tam olarak tespit ve ispat edilemediği bu gibi hallerde, TBK m. 50/2'nin

⁴³ YAVUZ/ALICA/MERDİVAN: s. 2213; YILMAZTEKİN: s. 508; SARIKAYA: s. 67.

⁴⁴ ÖZCAN/TÜRK: s. 235; SARIKAYA: s. 68.

⁴⁵ DEMİRBAŞ: s. 167-168.

uygulanması gerekir. Buna göre, zararın tam olarak ispat edilemediği hallerde hâkim, olayların olağan akışını ve zarar görenin aldığı tedbirleri de dikkate alarak, hakkaniyete uygun olarak zararın miktarını belirler (TBK m. 50/2).

FSEK m. 70/2’de açıkça ifade edildiği üzere, ancak tecavüz edenin kusurlu olması halinde haksız fiil hükümlerine göre tazminat talep edilebilir. İhlal ile tecavüz sonucunu doğuran haksız fiili arasında uygun bir illiyet bağının bulunması gerekir. Meydana gelen zarar, tecavüze yol açan hukuka aykırı fiil sonucunda ortaya çıkmış olması gerektiği gibi, haksız fiil oluşturan eylemin, hayatın olağan akışına içinde zararı meydana getirmeye elverişli olması gerekir.

Eserden doğan hakları tecavüze uğrayan bir kimse, tecavüz edenden FSEK m. 68’e göre telif tazminatı talep edebileceği gibi, FSEK m. 70. uyarınca maddi ve manevi tazminat davası da açabilir. Belirtmek gerekir ki, Yargıtay, dava dilekçesinde açıkça FSEK 70. maddesi uyarınca telif hakkı bedeli talep edildiği halde, mahkemenin FSEK 68. maddesi uyarınca karar vermesinin talepten fazlasına karar verilmesi anlamına geldiğine hükmetmiştir⁴⁶. Bu durumun HMK’nın 26. maddesine göre doğru olmadığına ve bu nedenle hükmün bozulması gerektiğine karar vermiştir⁴⁷. HMK m.26’ya göre, kanunla belirtilen istisnalar dışında, hâkim tarafların talepleriyle bağlıdır ve talep edilenden farklı bir şeye karar veremez.⁴⁸ Ancak, FSEK m. 70’te yer alan “...mahkeme, bu para yerine veya bunlara ek olarak başka bir manevi tazminat şekline de hükmedebilir.” ifadesi nedeniyle, hâkim, FSEK m. 70 kapsamında talep edilen tazminattan farklı bir tazminata da hükmedebilir.

Mali haklara tecavüz hâlinde FSEK m. 68/1 hükmüne göre hak sahipleri, “...sözleşme yapılmış olması halinde isteyebileceği bedelin veya bu Kanun hükümleri uyarınca tespit edilecek rayiç bedelin en çok üç kat fazlasını isteyebilir.” Bununla birlikte, maddi tazminat istemi için failin kusuru ve hak sahibinin zarara uğraması şartlarının aranmasına

⁴⁶ Yargıtay 11. HD, T. 20/05/2019, E. 2018/1591, K. 2019/3938.

⁴⁷ Yargıtay 11. HD, T. 20/05/2019, E. 2018/1591, K. 2019/3938.

⁴⁸ MERİÇ, Nedim: “Medeni Yargılama Hukukunda Tasarruf ve Taleple Bağlılık İlkesinin Kapsamı ve Bazı Güncel Kararların Değerlendirilmesi”, Süleyman Demirel Hukuk Fakültesi Dergisi MİHBİR Özel Sayısı, C.4, S. 2, 2014, s. 38-39; OĞUZ, Habip: “Taleple Bağlılık İlkesi Bakımından Yargıtay’ın Bir Kararının İncelenmesi”, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, S. 8, 2017, s. 309.

karşılık, mali hakların ihlalinde, FSEK m. 68 kapsamında hak sahibi kusur ve zarar şartlarından bağımsız olarak bedel talebinde bulunabilmektedir⁴⁹. Ancak böyle bir durumda hâkimin, davalının ödeyeceği miktarı belirlerken kusuru da dikkate alması gerekir (FSEK m. 66/4)⁵⁰. Mahkeme, her üç kat bedel talebi söz konusu olduğunda, sözleşme yapılmış olsaydı istenebilecek olan telif ücretinin üç katı kadar bir tazminata hükmetmek zorunda değildir. Hâkim, somut olayın koşulları ve kusurun ağırlığına göre takdir yetkisini kullanarak hakkaniyete uygun bir miktara hükmedebilir⁵¹.

3. Kârın İadesi Davası

Eserden doğan hakları ihlal edilen kişinin malvarlığında bir eksilme meydana gelmediği hâlde, tecavüze yol açan haksız eylem sonucunda bir kâr ortaya çıkmış olabilir. Kârın iadesine ilişkin dava, sözü edilen şekilde elde edilmiş olan bir kazancın, hak sahibine iade edilmesine yönelik bir eda davasıdır (FSEK m. 70/3)⁵². Karın iadesi davası hem maddi hem de manevi hakların ihlal edilmesi halinde istenebilir⁵³. Bu davaya TBK m. 530'da düzenlenen “gerçek olmayan vekâletsiz iş görme” hükümleri dayanak oluşturmaktadır⁵⁴.

Manevi tazminat talebi ile menfaat devri talebi şartları mevcutsa birlikte de talep edilebilir⁵⁵. Örneğin, bir tablonun izinsiz poster haline

⁴⁹ KILIÇOĞLU: s. 397; PİROĞLU, Ünsal: “Fikri Hak İhlallerinin Tazmininde FSEK 68. Maddenin Farklı Konumu ve Niteliği”, Yargıtay Dergisi, C. XXX, S. 4, 2004, s. 443; YAVUZ/ALICA/MERDİVAN: s. 2085; KÜÇÜLALİ: s. 38, 92.

⁵⁰ TEKİNALP: § 20 N. 52, 55; GÖKYAYLA, Emre: 5728 Sayılı Kanunla Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun 68. Maddesinde Yapılan Değişikliklerin Değerlendirilmesi, Fikri Mülkiyet Hukuku Yıllığı 2010, Ed. Tekin Memiş, İstanbul 2011, s. 288 dn. 23; DEMİRBAŞ: s. 121; KÜÇÜLALİ: s. 92, 97; SARIKAYA: s. 69.

⁵¹ TEKİNALP: § 20 N. 52; DEMİRBAŞ: s. 123; KÜÇÜLALİ: s. 106, 107.

⁵² DEMİRBAŞ: s. 194.

⁵³ SÜZEL BAŞ, Ece: Gerçek Olmayan Vekâletsiz İş Görme ve Menfaat Devri Yaptırımı, Oniki Levha Yayıncılık, İstanbul 2015, s. 292.

⁵⁴ TEKİNALP: § 20 N. 99; YAVUZ/ALICA/MERDİVAN: s. 2215; DEMİRBAŞ: s. 194; YILMAZTEKİN: s. 508.

⁵⁵ ARKAN AKBIYIK, Azra: Gerçek Olmayan Vekâletsiz İş Görme, Alfa, İstanbul, 1999, s. 85-86.

getirilerek satılması halinde, hem ressamın üzüntüsünün karşılığı olan manevi zararın tazmin edilmesi hem de satıştan elde edilen menfaatin devredilmesi gerekir⁵⁶.

Gerçek olmayan vekâletsiz iş görme, bir kimsenin vekâletsiz olarak, bir başkasına ait işi bilerek veya bilmeyerek kendi yararına görmesi söz konusudur. Bu davanın açılabilmesi için, gerek FSEK m. 70/3'te gerekse TBK m. 530'da zarar ve kusur şartının varlığı aranmamıştır. Müteceviz, iyiniyetli bile olsa, başkasının işinden elde ettiği kârı sahibine iade etmek yükümlülüğü altındadır. Bunun için, hak sahibinin müteceviz tarafından bir kazanç elde edildiğini ispat etmesi gerekli ve yeterlidir⁵⁷.

Kârın devri talebi ile hak sahibinin maddi zararının tazmin edilmesi birlikte talep edilemez; bilakis FSEK m. 70/3'te söz konusu olan, vekâletsiz iş görmeden dolayı elde edilen kazançların devridir. Bu açıdan, kârın iadesi davası tazminat davasından farklıdır. Hak sahibi herhangi bir zarara uğramış olmasa bile, müteceviz tarafından elde edilen kazancın sahibine devredilmesi gerekir.

Diğer taraftan, kârın iadesi yanında, FSEK m. 6 kapsamında telif tazminatı isteminde de bulunulmuş olabilir. Bu gibi hâllerde, telif tazminatının vekâletsiz iş görmeden dolayı iade edilecek kârdan indirilmesi gerekmektedir (FSEK m. 70/3/c.2).

III. DAVA AÇABİLECEK KİŞİLER

Taraf, mahkemeden kendi adına hukuki koruma talep eden ya da kendisine karşı korunma talep edilen kişidir⁵⁸. Hukuk sistemimizde, şekli taraf kavramı benimsenmiştir; bu da dava dilekçesinde hukuki koruma talebinde bulunan kişinin davacı olarak adlandırılması anlamına gelir⁵⁹. Bir dava dilekçesinde davalı olarak gösterilmekle davalı olunmuş olur⁶⁰.

FSEK kapsamında açılan hukuk davalarında, davacı sıfatı, FSEK tarafından tanınan manevi ve mali haklar ile ilişkili haklar üzerindeki

⁵⁶ ARKAN AKBIYIK: s. 86.

⁵⁷ DEMİRBAŞ: s. 201, 202.

⁵⁸ TANRIVER, Süha: Medeni Usûl Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara, 2020, s. 476.

⁵⁹ TANRIVER: s. 476.

⁶⁰ TANRIVER: s. 476.

tasarruf yetkilerinin kapsamına göre belirlenir⁶¹. Başka bir deyişle, davanın konusu olan haklar ve bu haklar üzerindeki yetkiler, davacının kimliğini ve davasını şekillendirir⁶².

FSEK kapsamında hukuk davaları, eser sahibi, mirasçılar, mali hak sahipleri ve münhasır lisans (tam lisans) sahipleri tarafından açılabilir. Ancak manevi tazminat davalarında farklılıklar söz konusudur. Zira eserden kaynaklanan manevi haklar, bizzat eserin üreticisi olmaktan kaynaklanan ve eser sahibine bu sıfatından dolayı tanınmış olan yetkililerdir. Ayrıca manevi haklar mirasçılara da intikal etmemektedir. FSEK m. 19'a göre, manevi hakları kullanma yetkisi, eser sahibinin ölümü ile birlikte yetmiş yıl süreyle, vasiyeti tenfiz memuruna, bu tayin edilmemişse sırasıyla sağ kalan eşi ile çocuklarına ve mensup mirasçılara, ana - babasına, kardeşlerine aittir. Ancak bu halde manevi hakların doğrudan geçişi değil, hakkı kullanma yetkisi geçmektedir. Yargıtay da içtihatlarında, manevi tazminat davasının FSEK m. 19'da sayılan kişiler tarafından açabileceğini kabul etmektedir⁶³.

FSEK m.80'e göre, bağlantılı haklara sahip olan kişilere eser sahipleri gibi tecavüzün ref'i, tecavüzün men'i ve tazminat davası haklarından yararlanma hakkı tanımaktadır. Ancak, eser sahibine ait mali hakların başka kişilere devredilmesi durumunda (ruhsat), devralanların ref dava açıp açamayacakları konusu FSEK'te açıkça düzenlenmemiştir⁶⁴. Yargıtay kararlarında, ruhsat sahiplerinin tecavüzün ref'i davası açma hakkına sahip olmadıkları belirtilmektedir⁶⁵. Bununla birlikte, meslek

⁶¹ YILMAZTEKİN: s.507

⁶² FSEK kapsamında açılacak davalarda davacı sıfatının belirlenmesi ile ilgili detaylı bilgiler için bkz. YILMAZTEKİN: s.508-554.

⁶³ HGK, E. 1981/70, K. 1983/123, T. 11.02.1983.

⁶⁴ ÖZKAN, Aytül/ Özkan Ahmet Fatih: "Fikir ve Sanat Eserleri Bağlamında Tecavüzün Ref'i Davası ve Üç Kat Bedel Sorunu". Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi C. 6, S.1,2016, s. 109-110.

⁶⁵ "Davacı, FSEK'nun 68. maddesine dayalı olarak tecavüzün ref'i ve tazminat karar verilmesini istemiştir. Bu madde uyarınca talep hakkı eser sahibine veya eser sahibinden mali hakları devralan kişiye aittir. Ruhsat verilmesi yoluyla mali hakları kullanma yetkisine sahip olan kişi ise zararının karşılanmasını sadece FSEK'nun 70/2. maddesi uyarınca açacağı maddi tazminat davasında isteyebilir. Bu durumda, davacının kanundan kaynaklanan ruhsat sahibi sıfatıyla FSEK'nun 68. maddesine dayalı tecavüzün ref'i ve tazminat davası açamayacağından dolayı davanın husumet yönünden reddi gerekirken, davanın kısmen kabulü doğru

birlikleri, aldıkları haklarla ilgili olarak takip yetkisine sahip olabilirler ve dolayısıyla davacı sıfatını taşıyabilirler (FSEK, m.42)⁶⁶. Somut bir durumda meslek birliğinin dava ve takip yetkisine sahip olup olmadığının belirlenmesi için yetki belgesine başvurulmalıdır⁶⁷.

IV. GÖREVLİ VE YETKİLİ MAHKEME

FSEK m. 76, görevli mahkemenin belirlenmesinde SMK m. 156'ya atıf yapmaktadır. Buna göre, SMK' da öngörülen davalarda görevli mahkemeler, fikri ve sınai haklar hukuk mahkemesi ile fikri ve sınai haklar ceza mahkemesinden oluşmaktadır. Buna göre, FSEK ve SMK'dan kaynaklanan hukuk davalarında görevli mahkeme, fikri ve sınai haklar hukuk mahkemeleridir. Anılan mahkemeler, ihtisas mahkemesi niteliğinde olup, HSK'nın da görüşü alınmak suretiyle Adalet Bakanlığınca ihtiyaca göre gerekli görülen yerlerde kurulur. Fikri ve sınai haklar hukuk mahkemesinin bulunmadığı yerlerde, bu tür davalara, fikri sınai haklar hukuk mahkemesi sıfatıyla asliye hukuk mahkemeleri bakacaktır⁶⁸. FSEK ve SMK'dan kaynaklanan ticari davaların asliye hukuk mahkemelerinde görülmesine ilişkin bu durum TTK'nın 5. maddesiyle çelişmektedir.⁶⁹ Fikri ve sınai haklar hukuk mahkemelerinin olmadığı yerlerde bu davalar asliye ticaret mahkemeleri tarafından; asliye ticaret mahkemeleri de yoksa genel görevli mahkeme asliye hukuk mahkemeleri tarafından görülmesi daha isabetli olacaktır.

HMK m. 6'ya göre, genel yetki kuralı gereği hukuk davalarının, davalının yerleşim yeri mahkemesinde açılması gerekir. Buna mukabil, FSEK m. 66 uyarınca tecavüz 'ün ref'i ve men'i davalarının, davacının yerleşim yerinde de açılabilmesine imkân bulunmaktadır. Ancak aynı durum tazminat davaları için söz konusu değildir. Manevi tazminat davalarında, uyumsuzluk genellikle bir haksız fiilden kaynaklandığı için, bu dava bakımından haksız fiilin işlendiği veya zararın meydana geldiği

görülmemiştir.” Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, E. 2006/6776., K. 2007/14566, T. 20.11.2007 (Yargıtay Karar Arama).

⁶⁶ BOZBEL: s. 570.

⁶⁷ BOZBEL: s. 570.

⁶⁸ Sınai Mülkiyet Kanunu madde 156.

⁶⁹ Aynı görüş için bkz. KURT KONCA, Nesibe: “Yeni Türk Ticaret Kanunu'na Göre Asliye Ticaret Mahkemeleri”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, C. 4, S. 15, s. 99-100.

yahut gelme ihtimalinin bulunduğu yer ya da zarar görenin yerleşim yeri mahkemesi de yetkilidir HMK m. 16).

V. FİKİR VE SANAT ESERLERİ KANUNUN'DAN DOĞAN UYUŞMAZLIKLARIN ARABULUCULUĞA EŞVERİŞLİLİĞİ

A. Bir Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemi Olarak Arabuluculuk

Arabuluculuk, Türk hukuk sistemine bir alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemi olarak girmiştir. Arabuluculuk yoluna başvurulabilmesi, ancak tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebileceği özel hukuktan doğan uyuşmazlıklar bakımından söz konusudur. Arabuluculuk kurumu, ilkin 2013 yılında yürürlüğe giren 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu⁷⁰ (HUAK) kapsamında isteğe bağlı olarak başvurulmuş bir alternatif çözüm yolu şeklinde düzenlenmişti (HUAK m. 2/1- b). Ancak, dava şartı arabuluculuk uygulaması 12.10.2017 tarihli İş Mahkemeleri Kanunu'nun 3. maddesinde mevzuatımıza girmiş ve 01.01.2018 tarihi itibarıyla uygulanmaya başlamıştır. Böylece sözü edilen uyuşmazlıklarla ilgili olarak dava açılmasından hemen önce arabuluculuk yoluna başvurulması zorunluluğu getirilmiştir. Bu yönüyle arabuluculuk dünyadaki uygulamalardan farklılaşmıştır⁷¹.

Arabuluculuk, bu konuda uzmanlık eğitimi almış bağımsız ve tarafsız bir üçüncü kişinin yardımıyla, taraflarının birbiriyle düzgün bir iletişime geçmelerinin sağlandığı ve uyuşmazlıklarını esas itibarıyla kendi kendilerine çözmelerinin hedeflendiği alternatif bir yöntem olarak nitelendirilebilir⁷². Arabuluculukta bir yargılama faaliyeti

⁷⁰ RG, 07.06.2012, 6325.

⁷¹ EMİNOĞLU, Cafer: “Anonim Şirketler Hukuku Uyuşmazlıklarının Arabuluculuğa Elverişliliği ve Elverişliliğin Tespitinde Çözüm Önerileri”, Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi, C.7, S.2, 2021, s. 273.

⁷² TANRIVER, Süha: Hukuk Uyuşmazlıkları Bağlamında Arabuluculuk, 2. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2022, s. 43; ÖZBEK, Mustafa Serdar: Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, 5. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2022, s. 657; PEKCANITEZ, Hakan/ATALAY, Oğuz/ÖZEKES, Muhammet, Medenî Usûl Hukuku, 9. Baskı, Oniki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2021, s. 631.

yapılmamaktadır. Arabulucunun görevi, uyuşmazlığı bizzat çözmek değil, yargıya başvurulmasından önce taraflarca çözümlenmesine yardımcı olmaktır. Arabuluculuğun temeli iletişim ve müzakereye dayanmaktadır. Arabulucunun uyuşmazlığı çözmek gibi bir görevi bulunmamaktadır. Nitekim HUAK m. 2/1-b' de bu hususlara açıkça yer verilmiştir. Buna göre, arabulucunun temel görevi, sistematik bir şekilde iletişim teknikleri uygulayarak, uyuşmazlığa ilişkin müzakerelerde bulunmak amacıyla tarafları bir araya getirme, tarafların sağlıklı bir iletişim yöntemiyle birbirlerini anlamalarını ve bu suretle uyuşmazlığın çözümünü kendilerinin bulmalarını sağlamaktır. Arabulucu, ancak tarafların çözüm üretmediklerinden dolayı tıkanıklıkları durumlarda çözüm önerisi getirebilir. Arabulucunun hüküm verme yetkisi bulunmaması, arabuluculuğu tahkim ve devlet yargısından ayırmaktadır⁷³.

Diğer taraftan, dava şartı arabuluculuk kapsamında arabuluculuğa başvurunun zorunlu olmasından kasıt, arabulucunun taraflara bir çözüm dayatması ya da tarafların çözüme zorlanması değil, bilakis dava yoluna başvurmadan önce arabuluculuk yolunun işletilmesinin zorunlu olmasını ifade etmektedir. Dolayısı ile dava şartı arabuluculukta taraflar, özgür bir şekilde bu süreci olumlu ya da olumsuz bir şekilde sonuçlandırabilirler. İster ihtiyari isterse zorunlu arabuluculuk olsun, sürecin kontrolü tamamen tarafların elindedir.

Uyuşmazlıklarda arabuluculuk yöntemiyle, daha az zaman harcanması, masrafların ve giderlerin azaltılması, uyuşmazlıkların tarafların iradelerine uygun bir şekilde çözümlenmesi amaçlanmaktadır. Böylelikle, uygun yöntemler devreye sokularak toplumda bireyler arası adaletin sağlanması yoluyla toplumdaki düzenin ve barışın hızlı bir şekilde tesis edilmesi mümkün olabilmektedir.

B. Genel Olarak Arabuluculuğa Elverişlilik

Gerek ihtiyarî arabuluculuğun gerekse dava şartı arabuluculuğun uygulanabilmesi, uyuşmazlığın arabuluculuk yoluyla çözümüne elverişli olmasına bağlıdır⁷⁴. Hangi tür uyuşmazlıkların arabuluculuğa konu

⁷³ EMİNOĞLU: s. 272.

⁷⁴ TANRIVER: Hukuk Uyuşmazlıkları Bağlamında Arabuluculuk, s. 59; EMİNOĞLU, Cafer/ERDOĞAN, Ersin: Ticarî Uyuşmazlıklarda İhtiyarî ve

olabileceği, Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu'nun da belirtilmiştir. Arabuluculuğa elverişli olan uyuşmazlıklar, özel hukuktan kaynaklanan ve tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebileceği nitelikteki uyuşmazlıklardır (HUAK m. 1/2). Belirtilen maddede, arabuluculuk yöntemine uygun olan uyuşmazlıklar tek tek sayılarak belirlenmemiş, bilakis genel bir şekilde düzenlenmiştir⁷⁵. Tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebilmesi, onların hukuken mümkün olan bir sonucu meydana getirme haklarının bulunup bulunmaması ile ilgili bir husus olup⁷⁶, bu tür işlerin, kamu düzenine ilişkin olmayan işler olarak nitelendirilmektedir⁷⁷. Bu doğrultuda, tarafların sulh olabilecekleri veya kendi iradeleriyle bir çözüm bulabilecekleri, kamu düzeni ile ilgisi olmayan ve mahkeme kararı gerektirmeyen uyuşmazlıklar için arabuluculuğa başvurulabilecektir⁷⁸. Bu tanımdan, idarenin taraf olduğu uyuşmazlıklar bakımından arabuluculuğa başvurulamayacağı sonucu çıkarılmamalıdır. Zira bir tarafında idarenin bulunduğu özel hukuktan kaynaklanan bir uyuşmazlık da arabuluculuğun konusunu oluşturabilir⁷⁹. Bir uyuşmazlığın yabancılık unsuru taşıması, arabuluculuk yoluna

Dava Şartı Arabuluculuk (Zorunlu) Arabuluculuk, Adalet Yayınları, Ankara 2020, s. 38.

⁷⁵ YILMAZ, Ejder: Arabuluculuğun Yasa ile Düzenlenmesi, Prof. Dr. Tuğrul Arat'a Armağan, Yetkin Yayınları, Ankara, 2012, s. 1285; TANRIVER: Hukuk Uyuşmazlıkları Bağlamında Arabuluculuk, s. 59; EMİNOĞLU/ERDOĞAN: s. 195; EMİNOĞLU, Cafer/KORKMAZ, Cansu: "Marka Hakkına Tecavülden Doğan Uyuşmazlıkların Arabuluculuğa Elverişliliği", Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.26, S.1, 2022, s.297.

⁷⁶ PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES: s. 594, 620; EMİNOĞLU/ERDOĞAN: s. 49; EMİNOĞLU/KORKMAZ: s. 300.

⁷⁷ EMİNOĞLU/KORKMAZ: s. 300; PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZEKES: s. 620.

⁷⁸ ERMENEK, İbrahim: Arabuluculuk Sürecinde Zayıf Tarafın Korunması, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021, s. 84 vd.; KORKMAZ, Cansu: "Davaların Yığılmasında Dava Şartı Arabuluculuk İncelemesi", Prof. Dr. M. Fatih UŞAN'a Dekanlıkta 10. Yıl Anısına Teşekkür Armağanı, S.2, 2022, s. 1369.

⁷⁹ ERMENEK: s. 88-89; TANRIVER: Hukuk Uyuşmazlıkları Bağlamında Arabuluculuk, s. 62-63; EMİNOĞLU/KORKMAZ: s. 298; EMİNOĞLU/ERDOĞAN: s. 47.

başvurulmasına bir engel teşkil etmemektedir⁸⁰. Bununla birlikte, bir sınırlama yapılarak aile içi şiddet iddiasına dayalı anlaşmazlıkların, arabuluculuğa elverişli olmadığı açıkça belirtilmelidir.

C. Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundan Doğan Uyuşmazlıklarının Arabuluculuğa Elverişliliği

1. Genel Olarak

FSEK'ten doğan uyuşmazlıkların dava şartı arabuluculuğa tabi olup olmadığı konusu ile ilgili olarak FSEK' te ya da Arabuluculuk Kanunu'nda bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu nedenle, bazı ticari davaların zorunlu arabuluculuğa tabi olmasını düzenleyen Türk Ticaret Kanunu m. 5/A ile hangi davaların ticari dava olduğunu düzenleyen TTK m. 4/1 hükümlerinden yola çıkarak FSEK'ten doğan uyuşmazlıkların dava şartı arabuluculuğa tabi olup olmadığı incelenecektir.

TTK m.4/1'de Fikir ve Sanat Eserleri Kanun'dan doğan uyuşmazlıkların, bir tarafın ticari işletmesiyle ilgili olması şartıyla, ticari davaya vücut vereceğini düzenlemiş olmasına rağmen, bu davalar bakımından görevli mahkeme asliye ticaret mahkemesi değildir. FSEK m.76/1'de FSEK' ten doğan uyuşmazlıklar bakımından ihtisas mahkemesi olan fikri ve sınai haklar hukuk mahkemesinin görevli olduğu belirtilmiştir. Bu durum doktrinde FSEK'ten doğan uyuşmazlıkların zorunlu arabuluculuğa tabi olup olmadığı konusunda tereddütlere yol açmıştır.

Doktrinde bazı yazarlar⁸¹, sonraki tarihli özel kanun niteliğindeki FSEK' te yer alan göreve ilişkin düzenlemenin TTK m.4/1-d hükmünü

⁸⁰ ATALI, Murat/ERMENEK, İbrahim/ERDOĞAN, Ersin: Medenî Usûl Hukuku, 4. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021, s. 784; EMİNOĞLU, /ERDOĞAN: s. 196; KORKMAZ: s. 1370.

⁸¹ POROY, Reha/YASAMAN, Hamdi: Ticari İşletme Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022, s. 145; KIRCA, İsmail: "Nispi Ticari Davaya Dair", BATİDER, C.33, S.1, 2017, s. 57- 58; TANRIVER, Süha: Medeni Usul Hukuku, s. 320; BOZKURT, Tamer: Ticari İşletme Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara, 2023, s. 256. Ancak bu yazarlardan, BOZKURT ve POROY/YASAMAN, her ne kadar fikri mülkiyet uyuşmazlıklarının ihtisas mahkemelerinin görev alanına dâhil edilmesiyle birlikte TTK m.4/1-d hükmü zımnen ilga edilmiş olsa da FSEK' ten doğan uyuşmazlıkların ticari

yürürlükten kaldırdığını, fikri ve sınai haklar hukuk mahkemesinin bulunmadığı yerlerde ilgili uyuşmazlığa asliye ticaret mahkemesi yerine asliye hukuk mahkemesinin bakacak olmasının da FSEK'ten doğan uyuşmazlıkların ticari davalar arasında sayılmasının anlamını yitirmesine neden olduğunu ileri sürmüşlerdir.

Kanun koyucu TTK m.4/1'in gerekçesinde “*fikrî mülkiyet hukukuna ilişkin mevzuatta düzenlenen hususlardan doğan davalar, kanunen mutlak ticarî davalardır. Fikrî mülkiyet hukukuna ilişkin davaların halen tek yargıçlı, fikrî ve sınai haklara ilişkin hukuk mahkemelerinde görülmekte bulunmaları, bu mahkemelerin ihtisas mahkemeleri olarak adlandırılmaları, başka bir deyişle ihtisas mahkemesi olmaları, bu davaları ticarî dava olmaktan çıkarmaz; niteliklerini değiştirmez...*” diyerek, bu davaların ticari dava olması yönündeki iradesini açıkça ortaya koymuştur.

Gerekçeyle aynı doğrultuda olan aksi yöndeki görüşe göre ise fikri mülkiyet uyuşmazlıklarının ihtisas mahkemelerinde görülecek olması bu davaların ticari dava niteliğini ortadan kaldırmamaktadır⁸². Zira TTK m.5/A hükmü zorunlu arabuluculuk bakımından uyuşmazlığın ticaret mahkemelerinde görülüyor olmasını değil, ticari dava kapsamında olmasını aramaktadır. Ayrıca her ticari davanın mutlaka asliye ticaret mahkemesinde görülmesi de söz konusu değildir. Bu nedenle de alacak veya tazminat talepli ticari davalar ticaret mahkemesinden başka bir mahkemede görülüyor olsa dahi zorunlu arabuluculuğa tabi olması gerekmektedir. TTK m. 5'te yer alan “aksine düzenleme olmadıkça”

davalar arasında sayılmasından dolayı zorunlu arabuluculuğa tabi olduğu görüşündedirler.

⁸² SARI, Onur: “Sınai Mülkiyet Kanununda Düzenlenen Sınai Haklardan Doğan Uyuşmazlıklara Dava Şartı Arabuluculuğun Uygulanması”, İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 18, S. 2, 2019, s. 352-353; ERMENEK, İbrahim/AZAKLI ARSLAN, Betül: “İcra İflas Hukuku Açısından Ticari Davalarda Arabulucuya Başvuru Zorunluluğu (TTK m. 5/A)”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, C. 33, S. 148, 2020, s. 139; TOPRAKKAYA, İrem: Fikir ve Sanat Eserlerinden Doğan Uyuşmazlıkların Arabuluculuk Yolu İle Çözümü, Oniki Levha Yayıncılık, İstanbul 2021, s. 181, EMİNOĞLU, /ERDOĞAN: s. 189; ÜLGEN, Hüseyin ve diğerleri: Ticari İşletme Hukuku, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2022, s. 68; ŞENER, Oruç Hami: Ticari İşletme Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2020, s. 125.

ticari davaların asliye ticaret mahkemesinde görüleceğini öngören hükmü de bu soncu destekler niteliktedir.

TTK m. 5/A hükmü dikkate alındığında tüm ticari davaların zorunlu arabuluculuk kapsamına olmadığı görülmektedir. Zorunlu arabuluculuğa tabi ticari davaları konu bakımından sınırlandırılarak, ancak konusu bir miktar paranın ödenmesine ilişkin olan alacak davaları ile tazminat davaları zorunlu arabuluculuğa tabi tutulmuştur. Buna göre, fikri haklar, hak sahiplerinin üzerinde serbestçe tasarruf edebileceği haklardan olduğundan arabuluculuğa elverişli olup, FSEK'ten doğan alacak ve tazminat talepli davaların da zorunlu arabuluculuğa tabi olduğu kabul edilmektedir.

Diğer taraftan, 7445 sayılı Kanun'un 31. maddesiyle 01.09.2023 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere TTK m.5/A-1 hükmüne itirazın iptali, menfi tespit ve istirdat davalarında da eklenmiştir. Böylece, artık ticari davalarda zorunlu arabuluculuk salt konusu bir miktar paranın ödenmesi olan alacak ve tazminat talepleri ile sınırlı olarak değil, bunlara ilaveten konusu bir miktar para olan itirazın iptali, menfi tespit ve istirdat davaları bakımından da söz konusu olacaktır.

2. Arabuluculuğa Elverişli Olan Fikri Mülkiyet Uyuşmazlıkları

Eserden doğan mali haklarının tecavüze uğraması halinde açılacak refi davası FSEK m.68'de özel olarak düzenlemiştir. Buna göre eser sahibi, çoğaltma hakkını ihlal eden mütecevizden izinsiz çoğaltılan kopyalar henüz tedavüle sokulmamışsa çoğaltılmış kopyaların, çoğaltmaya yarayan film, kalıp ve benzeri araçların imhasını veya üretim maliyet fiyatını geçmeyecek uygun bir bedel karşılığında kendisine verilmesini ya da sözleşme olması durumunda isteyebileceği miktarın üç kat fazlasını talep edebilir.

Çoğaltma hakkının yanı sıra eser sahibinin yayma hakkı da ihlal edilerek, izinsiz çoğaltılan kopyalar tedavüle sokulmuş olabilir. Bu durumda eser sahibi, yalnızca tecavüz edenin elinde bulunan kopyaların, çoğaltmaya yarayan film, kalıp ve benzeri araçların imhasını veya üretim maliyet fiyatını geçmeyecek uygun bir bedel karşılığında kendisine verilmesini ya da sözleşme yapılmış olsaydı isteyebileceği miktarın üç kat fazlasını talep edebilir.

Bunların dışında eser sahibinin mali haklarından biri ihlal edilirse hak sahibi mütecevizden sözleşme yapılmış olsaydı talep edebileceği bedelin veya FSEK hükümleri uyarınca tespit edilecek rayiç bedelin en

çok üç kat fazlasını isteyebilir. Kanun koyucu hak sahibine eser üzerindeki çoğaltma veya çoğaltmanın yanı sıra yayma hakkının ihlal edilmiş olması halinde eserin tedavüle konulup konulmamasına göre seçimlik bir hak tanımışken, başkaca mali hakların ihlali halinde sadece sözleşme yapılmış olması halinde talep edebileceği bedelin veya rayiç bedelin en çok üç katını isteme hakkı tanımıştır.

Eser sahibinin mali hakkının ihlal edilmesi halinde eser sahibine tanınan sözleşme yapılmış olması halinde isteyebileceği bedelin veya rayiç bedelin üç katına kadarını talep etme hakkının hukuki niteliği doktrinde tartışmalıdır. Bir görüşe göre, üç misli bedel düzenlemesi medeni ceza tazminatı niteliğindedir⁸³. Kanuni düzenlemeler aracılığıyla getirilen ve tazminat hukukuna istisna oluşturan medeni cezalar, özel hukuk cezası niteliğinde olup mağdurun zararının giderilmesinden ziyade mütecavizin caydırılmasını amaçlamaktadır⁸⁴. Diğer bir görüş ise üç misli bedele ilişkin düzenlemenin tazminat niteliğinde olmadığını, bu bedelin hak sahibine ödenen, tecavüzün izlerinin tamamen silinmesini amaçlayan TBK m.179 anlamında kanuni ceza olduğunu ileri sürmüştür⁸⁵. Nihayet bir diğer görüş ise üç misli bedel talebinin özel hukuk cezası olan medeni ceza niteliğinde olduğunu ifade etmekle birlikte, bu cezaya hükmedilebilmesi için kusur ve zarar şartının aranmayacağını ifade etmiştir⁸⁶.

FSEK m. 66’da düzenlenmiş olan genel nitelikteki ref davası ile tecavüzün tespiti davası ve m. 67’de düzenlenen manevi haklara tecavüz halinde ref davası⁸⁷ zorunlu arabuluculuk kapsamında değildir. Zira sayılan maddeler kapsamında ileri sürülebilecek taleplerin konusu, zorunlu arabuluculuk bakımından öngörülen sınırlama içinde kalmadığı

⁸³ SEKMEN, Orhan: “Türk Fikri Mülkiyet Hukukunda Zararı Aşan Tazminat ve Belirlenmesi”, İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.14, S. 2, 2015, s. 71; KÜÇÜKALİ, Canan: “5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’nun 68. Maddesindeki Hâkimin Takdir Hakkı”, İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.15, S. 2, 2016, s. 242, 245.

⁸⁴ SEKMEN: s. 70.

⁸⁵ TEKİNALP: s. 319.

⁸⁶ ÖZTAN: s. 649; DEMİRBAŞ: s. 84.

⁸⁷ Ref davasının zorunlu arabuluculuk kapsamında olup olmadığı ile ilgili detaylı tartışmalar için bkz. IŞIK YAŞLI, Şeyma: “Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’nda Düzenlenen Ref Davasının Dava Şartı (Zorunlu) Arabuluculuk Kapsamında Değerlendirilmesi”, Kırklareli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 1, S. 2, 2023, s. 429- 470.

için bu türden talepler bakımından arabuluculuk kurumuna başvurulamayacaktır⁸⁸. Ancak tecavüzün refiyle birlikte alacak ve tazminat taleplerinin de ileri sürülmesi halinde zorunlu arabuluculuğa başvurulması söz konusu olabilir⁸⁹.

FSEK m.68’de düzenlenen üç misli bedel talebinin konusu bir miktar paranın ödenmesidir. Ancak bu talebin zorunlu arabuluculuk kapsamında değerlendirilmesi hukuki niteliğini de dikkate almayı gerektirmektedir. FSEK m.68’de öngörülen üç misli bedel talebinin hukuki niteliğinin tazminat değil medeni ceza olduğu, hakkı ihlal edilen kişinin zararı olup olmadığına bakılmaksızın, eserden doğan hakkı ihlal eden kişiyi cezalandırma amacı yanında ihlal eylemlerini caydırmayı da amaçlayan yaptırım niteliğinde olduğu çoğunlukla kabul edilmektedir. Açıklanan nedenlerle, FSEK m.68’deki üç misli bedel talebinin tarafların serbestçe üzerinde tasarruf edebilecekleri nitelikte olmamasından dolayı zorunlu arabuluculuk kapsamı dışında kaldığı savunulmuştur⁹⁰. Ancak, talebin hukuki niteliği tarafların bu konuda kendi aralarında anlaşma yapmalarına engel olmamalıdır. Hak sahibi, üç misli talepte bulunarak dava açıp açmamayı kendi takdirine göre belirleyebilir. Dava açmadan önce, üç misli bedelin ödenmesi konusunda karşı tarafla mahkeme dışında bir sulh anlaşması yapma imkanına sahip olduğu gibi, arabuluculuk yoluyla da anlaşma yapabilir. Sonuç itibarıyla bu yaptırım türünde de bir miktar paranın ödenmesi söz konusudur. Bu nedenle FSEK m. 68’de yer verilen üç misli bedel talebinin zorunlu arabuluculuk kapsamına dâhil olduğu kanaatindeyiz⁹¹.

VI. İHTİYATİ TEDBİR

İhtiyati tedbirlerin uygulanmasıyla ilgili düzenlemeler genellikle HMK’nın “Geçici Hukuki Korumalar” bölümünde yer alır. Ancak bazı durumlarda, özel kanunlarda da bu konuda hükümler bulunabilir.

⁸⁸ YILMAZTEKİN, Hasan Kadir/İNCE, Zeliha: “Dava Şartı Arabuluculuk Ekseninde Bazı Fikri Mülkiyet Hukuku Uyuşmazlıkları”, Terazi Hukuk Dergisi, C. 14, S. 159, 2019, s. 2177.

⁸⁹ BERKHAN, İhsan: “Fikri Mülkiyet ve Arabuluculuk”, İstanbul Barosu Dergisi, C. 93, S. 3, 2019, s. 185-186.

⁹⁰ IŞIK YAŞLI: s. 456- 457.

⁹¹ Aynı yönde bkz. YILMAZTEKİN/İNCE: s. 2177; TAŞDELEN, Nihat: Ticari Uyuşmazlıkların Çözümünde Alternatif Bir Çözüm Yolu Olarak Arabuluculuk, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021, s. 425-426.

Örneğin, Türk Medeni Kanunu'nun 637. maddesi, miras sebebiyle istihkak davalarında ihtiyati tedbirin nasıl uygulanacağına ilişkin özel hükümler içermektedir. Bu durumda, ihtiyati tedbir talep edilen mahkeme, özel kanunlarda belirtilen usullere göre hareket eder⁹². Özel kanunlarda belirtilen şartlar veya kriterler doğrultusunda ihtiyati tedbir kararı verilir⁹³. Ancak, özel kanunlarda ihtiyati tedbirin düzenlenmediği durumlarda veya bu konuda belirli bir usul öngörülmediği durumlarda, HMK'nın genel hükümleri uygulanır. Bu, ihtiyati tedbirin talep edilmesi, değerlendirilmesi ve uygulanması sürecinde uyulması gereken temel prensipleri belirler.

HMK'nın 389. maddesinde ihtiyati tedbirin şartları açık bir şekilde düzenlenmiştir. HMK m.389/1'e göre: "Mevcut durumda meydana gelebilecek bir değişme nedeniyle hakkın elde edilmesinin önemli ölçüde zorlaşacağından ya da tamamen imkânsız hâle geleceğinden veya gecikme sebebiyle bir sakıncanın yahut ciddi bir zararın doğacağından endişe edilmesi hâllerinde, uyuşmazlık konusu hakkında ihtiyati tedbir kararı verilebilir."

HMK'nın 389/1. maddesi uyarınca, gecikme sebebiyle ortaya çıkabilecek olumsuz durumlar veya ciddi zararlar endişesiyle ihtiyati tedbir kararı alınabilir⁹⁴. Bu durumlarda, dava açılmasından hüküm verilinceye kadar geçecek süre zarfında, özellikle düzenleme veya eda amacıyla ihtiyati tedbir kararı verilerek, tarafların herhangi bir olumsuz duruma veya ciddi zarara maruz kalmasının önlenmesi hedeflenir⁹⁵. Bu düzenleme, dava sürecinde tarafların haklarını koruyarak geçici bir koruma sağlar.

İhtiyati tedbir kararının alınması genellikle mahkemeye bir talebin sunulmasına bağlıdır⁹⁶. Bu talep, HMK'nın 390/1, 393/1 ve 397/1 maddelerine göre davanın açılmasından önce veya dava açıldıktan sonra yapılabilir. Dava açılmadan önce, ihtiyati tedbir talebinde bulunma hakkı

⁹² KURU/AYDIN: s. 1310.

⁹³ KONURALP, Cengiz Serhat: "6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na Göre İhtiyati Tedbir", İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C.71, S.2, 2013, s. 226.

⁹⁴ KONURALP: s. 228.

⁹⁵ KONURALP: s. 228.

⁹⁶ ÖZEKES, Muhammet: "Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda İhtiyati Tedbir", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.4, S.2, 2002, s. 111.

sadece dava açacak olan tarafa aittir. Ancak dava açıldıktan sonra, hukuki yararı olan her iki taraf da ihtiyati tedbir talebinde bulunabilir. HMK'nın 390. maddesi uyarınca, ihtiyati tedbir talebi dava açılmadan önce, görevli ve yetkili mahkemeden istenebilirken; dava açıldıktan sonra ise talep yalnızca asıl davanın görüldüğü mahkemeden yapılabilir.

FSEK'te ihtiyati tedbire ilişkin ayrı bir hüküm bulunmaktadır. FSEK'in 77. maddesine göre *“Esaslı bir zararın veya ani bir tehlikenin yahut emrivakilerin önlenmesi için veya diğer her hangi bir sebepten dolayı zaruri ve bu hususta ileri sürülen iddialar kuvvetle muhtemel görülürse hukuk mahkemesi, bu Kanunla tanınmış olan hakları ihlal veya tehdiye maruz kalanların ya da meslek birliklerinin talebi üzerine, davanın açılmasından önce veya sonra diğer tarafa bir işin yapılmasını veya yapılmamasını, işin yapıldığı yerin kapatılmasını veya açılmasını emredebileceği gibi, bir eserin çoğaltılmış nüshalarının veya hasren onu imale yarıyan kalıp ve buna benzer sair çoğaltma vasıtalarının ihtiyati tedbir yolu ile muhafaza altına alınmasına karar verebilir.”*

Görüldüğü üzere, bu hüküm ihtiyati tedbiri tüm yönleriyle detaylı bir şekilde düzenlememiştir. Bu durum, ihtiyati tedbirin belirli yönlerinin HMK kapsamındaki genel nitelik taşıyan ihtiyati tedbir hükümleriyle tamamlaması anlamına gelir. Dolayısıyla, FSEK'in ihtiyati tedbire ilişkin hükmü, genellikle bu alanda uygulanan temel prensipleri yansıtır ve HMK'daki hükümlerle tamamlanabilir.

FSEK'in 77. maddesinde, ihtiyati tedbirlerin uygulanacağı çerçeve *“bu kanunla tanınmış olan haklar”* olarak belirtilmektedir. Bu nedenle, FSEK'in 77. maddesinde öngörülen tedbirler, yalnızca FSEK ile tanınmış olan haklar bağlamında uygulanacaktır⁹⁷. Bu hüküm, ihtiyati tedbirin FSEK kapsamındaki haklarla sınırlı olduğunu ve diğer kanunlardan kaynaklanan haklar için bu tedbirlerin geçerli olmayacağını belirtmektedir.

FSEK'te ihtiyati tedbirin sebepleri belirli durumlarla sınırlı olmamakla birlikte, kanun belirli durumları öne çıkarmış, ancak bunları sınırlayıcı olarak belirtmemiştir. Dolayısıyla, herhangi bir sebepten dolayı ihtiyati tedbire karar verilebileceği belirtilmiştir⁹⁸. Bu durumlar genel nitelikte olup, sadece bunlardan birine dayanarak dahi her zaman ihtiyati

⁹⁷ Bu haklara ilişkin değerlendirmeler için bkz. ÖZEKES: s.95-101.

⁹⁸ BOZBEL: s.618-619.

tedbir talebinde bulunulabileceği anlamına gelir⁹⁹. FSEK, eser ve eser sahibinin korunması, eser üzerinde tasarrufta geniş bir serbestlik ve imkân sağlayarak bu alanda esnek hükümler getirmiştir¹⁰⁰. İhtiyati tedbir sebeplerinin sınırlayıcı olmaması, bu genel yaklaşımla uyumludur ve çeşitli durumların dikkate alınarak eser sahibinin haklarının korunmasını sağlar¹⁰¹.

FSEK'te ihtiyati tedbir sebeplerinin genel düzenlenmesi, her talep sonrasında tedbire karar verileceği anlamına gelmez¹⁰². Tedbir talebinde bulunan kişinin, hukuk düzenince korunan bir maddi hakkın varlığı ve bu hakka bir tecavüzün ya da tecavüz tehdidinin bulunması gereklidir¹⁰³. Ayrıca, talepte bulunan kişinin hukuki yararının ve ihtiyati tedbir yoluyla korunacak bir menfaatinin varlığı, bunun yanı sıra ihtiyati tedbir sebebinin yaklaşık olarak ispat etmesi gerekir¹⁰⁴. Bu çerçevede, ihtiyati tedbir talebi, somut ve meşru bir hukuki çıkarın korunması amacıyla özenle değerlendirilmelidir.

İhtiyati tedbirin istenmesi için bir zararın doğup doğmamasının önemi yoktur; zararın önlenmesi amacıyla tedbir istenmesi, tedbir sebeplerinden sadece biridir.¹⁰⁵ Zarar doğmasa da bir tehlike veya emrivakinin önlenmesi için ihtiyati tedbir istenebilir¹⁰⁶. Zira, fikri haklara karşı yönelen ihlallerin, zarara sebebiyet vermesi gerektiği halde, tekrar eski haline getirilemeyecek bir durum doğurması kuvvetle muhtemeldir. Bu durumlarda ihlalin önlenmesi, sonradan tazminat talep edilmesinden daha önemlidir¹⁰⁷.

Bir talep veya bu taleple ilgili açılmış ya da açılacak dava, tazminat veya başka bir para alacağına ilişkinse, ihtiyati tedbir yerine ihtiyati haciz talep edilmelidir¹⁰⁸. Çünkü, para alacaklarına yönelik mevcut veya gelecekteki davalar, ihtiyati tedbirden farklı olarak İİK m.

⁹⁹ ÖZEKES: s.95-101.

¹⁰⁰ ÖZEKES: s. 101.

¹⁰¹ ÖZEKES: s. 101.

¹⁰² BOZBEL: s. 619

¹⁰³ KURU/AYDIN: s. 1265.

¹⁰⁴ KURU/AYDIN: s. 1274.

¹⁰⁵ ÖZEKES: s. 103.

¹⁰⁶ ÖZEKES: s. 103.

¹⁰⁷ ÖZEKES: s. 103.

¹⁰⁸ ÖZEKES: s. 113.

257 vd. kapsamında düzenlenen ihtiyati hacizle korunmaktadır¹⁰⁹. Ancak, bazı durumlarda ihtiyati tedbir ve ihtiyati haciz talepleri birlikte yapılabilir. Bu iki talep birlikte yapıldığında, her biri ayrı ayrı değerlendirilmeli, şartları ayrı ayrı incelenmeli ve talepler hakkında ayrı ayrı karar verilmelidir¹¹⁰. Özellikle fikri hukuktan kaynaklanan para alacaklarını güvence altına almak için ihtiyati tedbir yerine ihtiyati haciz talep edilmelidir¹¹¹. Bu bağlamda ihtiyati tedbire başvurulmuş olsa bile, talebin niteliği gereği ihtiyati hacze karar verilmelidir¹¹².

VII. SONUÇ

Bu makale, FSEK kapsamında doğan uyuşmazlıkların, özellikle de eserin ve eser sahibinin haklarının ihlali durumlarında ortaya çıkan hukuki niteliğini ve bu tür ihtilafların çözümünde medeni usul hukuku perspektifinin önemini detaylı bir şekilde ele almıştır. Fikri mülkiyet hakları, modern hukuk sistemlerinde giderek daha önemli hale gelmiş ve bu hakların korunması, sanat ve bilim alanlarında yaratıcılığı teşvik etmenin ve eser sahiplerinin emeklerini adil bir şekilde tescil etmenin temel unsurlarından biri haline gelmiştir. Ancak, bu hakların ihlal edilmesi durumunda ortaya çıkan uyuşmazlıkların çözümü, karmaşık hukuki sorunlarla doludur ve genellikle farklı yargı kademelerinde ele alınır. Bu bağlamda, FSEK'in ihlal durumunda hak sahiplerine sağladığı koruma ve çözüm mekanizmalarının etkili bir şekilde işletilmesi ve uygulanması, hukuk sistemimizin güvenilirliği ve adalete olan güvenin korunması açısından kritik öneme sahiptir. Bu çalışma, FSEK kapsamındaki uyuşmazlıkların çözümünde medeni usul hukuku perspektifinin sağladığı yöntemlerin, görevli ve yetkili mahkemelerin belirlenmesi, zorunlu arabuluculuk kapsamı ve FSEK kapsamında ihtiyati tedbirin uygulanabilirliği gibi önemli konular üzerinde durulmuştur.

¹⁰⁹ ÖZEKES: s. 113.

¹¹⁰ DEMİRBAŞ: s. 195.

¹¹¹ DEMİRBAŞ: s. 195.

¹¹² DEMİRBAŞ: s. 195.

KAYNAKÇA

- AKIN, Levent: Fikri Haklara Yönelik Tecavüzlere Karşı Hukuk Davaları, Prof. Dr. Turhan Esener'e Armağan, Ankara, 2000, s. 105-146.
- ARKAN AKBIYIK, Azra: Gerçek Olmayan Vekâletsiz İş Görme, Alfa, İstanbul 1999.
- ATALI, Murat/ERMENEK, İbrahim/ERDOĞAN, Ersin: Medenî Usûl Hukuku, 4. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021.
- ATEŞ, Mustafa: "Fikir ve Sanat Eseri Sahibinin Manevi Haklarına Tecavüzün Ref'i", Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi, C. 8, S. 2, 2022, s. 337-374.
- BERKHAN, İhsan: "Fikri Mülkiyet ve Arabuluculuk", İstanbul Barosu Dergisi, C. 93, S. 3, 2019, s. 170-197.
- BOZKURT, Tamer: Ticari İşletme Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara, 2023.
- BOZBEL, Savaş: Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, Oniki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2012.
- DEMİRBAŞ, Ali: Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda Eser Sahibinin Mali Haklarına Tecavüz Halinde Hak Sahibine Sağlanan Hukuki Koruma, Oniki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2015.
- DURGUT, Ramazan: Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Kapsamında Tazminat Davaları, Prof. Dr. Hüseyin Ülgen'e Armağan, C. I, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2007.
- EMİNOĞLU, Cafer: "Anonim Şirketler Hukuku Uyuşmazlıklarının Arabuluculuğa Elverişliliği ve Elverişliliğin Tespitinde Çözüm Önerileri", Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi, C.7, S.2, 2021, s. 265-284.
- EMİNOĞLU, Cafer/KORKMAZ, Cansu: "Marka Hakkına Tecavülden Doğan Uyuşmazlıkların Arabuluculuğa Elverişliliği", Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.26, S.1, 2022, s. 291-328.
- EMİNOĞLU, Cafer/ERDOĞAN, Ersin: Ticarî Uyuşmazlıklarda İhtiyarî ve Dava Şartı Arabuluculuk (Zorunlu) Arabuluculuk, Adalet Yayınları, Ankara 2020.

- EREL, Şafak N: Türk Fikir ve Sanat Hukuku, 3. Bası, Yetkin Yayınları, Ankara, 2009.
- EREN, Fikret: Borçlar Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara, 2019.
- ERMENEK, İbrahim: Arabuluculuk Sürecinde Zayıf Tarafın Korunması, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021.
- ERMENEK, İbrahim/AZAKLI ARSLAN, Betül: “İcra İflas Hukuku Açısından Ticari Davalarda Arabulucuya Başvuru Zorunluluğu (TTK m. 5/A)”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, C. 33, S. 148, 2020, s.135-196.
- GÖKYAYLA, Emre: 5728 Sayılı Kanunla Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’nun 68. Maddesinde Yapılan Değişikliklerin Değerlendirilmesi, Fikrî Mülkiyet Hukuku Yıllığı 2010, Ed. Tekin Memiş, Oniki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2011.
- IŞIK YAŞLI, Şeyma: “Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’nda Düzenlenen Ref Davasının Dava Şartı (Zorunlu) Arabuluculuk Kapsamında Değerlendirilmesi”, Kırklareli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 1, S. 2, 2023, s. 429- 470.
- KILIÇOĞLU, Ahmet: “Fikri Hakların İhlali Halinde Hukuksal Koruma Yolları”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 54, 51-104,
- KILIÇOĞLU, Ahmet: Sınai Haklarla Karşılaştırmalı Fikri Haklar, Turhan Kitabevi, Ankara, 2017.
- KIRCA, İsmail: “Nispi Ticari Davaya Dair”, BATİDER, C.33, S.1, 2017, s. 53-61.
- KONURALP, Cengiz Serhat: “6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’na Göre İhtiyati Tedbir”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C.71, S.2, 2013, s. 225-274.
- KORKMAZ, Cansu: “Davaların Yığılmasında Dava Şartı Arabuluculuk İncelemesi”, Prof. Dr. M. Fatih UŞAN’a Dekanlıkta 10. Yıl Anısına Teşekkür Armağanı, S.2, 2022, s. 1365-1406.
- KURT KONCA, Nesibe: “Yeni Türk Ticaret Kanunu’na Göre Asliye Ticaret Mahkemeleri”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, C. 4, S. 15, 2013, s. 79-125.
- KURU, Baki/AYDIN, Burak: Medeni Usul Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021.

- KÜÇÜKALİ, Canan: Fikri Hakların İhlalinden Kaynaklanan Tazminat Davası, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2024.
- KÜÇÜKALİ, Canan: “5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’nun 68. Maddesindeki Hâkimin Takdir Hakkı”, İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.15, S. 2, 2016, s. 241-255.
- MERİÇ, Nedim: “Medeni Yargılama Hukukunda Tasarruf ve Taleple Bağlılık İlkesinin Kapsamı ve Bazı Güncel Kararların Değerlendirilmesi”, Süleyman Demirel Hukuk Fakültesi Dergisi MİHBİR Özel Sayısı, C.4, S. 2, 2014, s. 23-63.
- OĞUZ, Habip: “Taleple Bağlılık İlkesi Bakımından Yargıtay’ın Bir Kararının İncelenmesi”, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, S. 8, 2017, s. 301-316.
- ÖZBEK, Mustafa Serdar: Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, 5. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2022.
- ÖZCAN, Zeynep/TÜRK, Ali: “Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu m. 70 hükmü Uyarınca Açılacak Tazminat Davalarının Şartları”, Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 10, S. 2, 2020, s. 219-244.
- ÖZEKES, Muhammet: “Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda İhtiyati Tedbir”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.4, S.2, 2002, s. 89-138.
- ÖZKAN, Aytül/ Özkan Ahmet Fatih: “Fikir ve Sanat Eserleri Bağlamında Tecavüzün Ref’i Davası ve Üç Kat Bedel Sorunu”. Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi C. 6, S.1,2016, s 103-134.
- ÖZTAN, Fırat: Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, Turhan Kitabevi, Ankara, 2008.
- PEKCANITEZ, Hakan/ATALAY, Oğuz/ÖZEKES, Muhammet, Medenî Usûl Hukuku, 9. Baskı, Oniki Levha Yayıncılık, İstanbul, 202.
- PİROĞLU Ünsal: “Fikri Hak İhlallerinin Tazmininde FSEK 68. Maddenin Farklı Konumu ve Niteliği”, Yargıtay Dergisi, C. XXX, S. 4, 2004, s. 433-458.
- POROY, Reha/YASAMAN, Hamdi: Ticari İşletme Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022.

- SARI, Onur: “Sınai Mülkiyet Kanununda Düzenlenen Sınai Haklardan Doğan Uyuşmazlıklara Dava şartı Arabuluculuğun Uygulanması”, İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 18, S. 2, 2019, s. 345-386.
- SARIKAYA, Murat: “Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’nda Düzenlenen Tazminat Talepleri Üzerine Bir İnceleme”, Türk-Alman Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.1, S. 2, 2019, s. 59-90.
- SEKMEN, Orhan: “Türk Fikri Mülkiyet Hukukunda Zararı Aşan Tazminat ve Belirlenmesi”, İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.14, S. 2, 2015, s. 67-106.
- şENER, Oruç Hami: Ticari İşletme Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2020.
- SÜZEL BAş, Ece: Gerçek Olmayan Vekâletsiz İş Görme ve Menfaat Devri Yaptırımı, Oniki Levha Yayıncılık, İstanbul 2015.
- şAHİN, Ayşenur: Fikri Hukukta Eser Sahibinin Mali Haklarının Korunması, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2010.
- TANRIVER, Süha: Hukuk Uyuşmazlıkları Bağlamında Arabuluculuk, 2. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2022.
- TANRIVER, Süha: Medeni Usül Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara, 2020.
- TAşDELEN, Nihat: Ticari Uyuşmazlıkların Çözümünde Alternatif Bir Çözüm Yolu Olarak Arabuluculuk, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021.
- TEKİNALP, Ünal: Fikri Mülkiyet Hukuku, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2012.
- TOPRAKKAYA, İrem: Fikir ve Sanat Eserlerinden Doğan Uyuşmazlıkların Arabuluculuk Yolu İle Çözümü, Oniki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2021.
- TUNCER, İdil: “Fikri Mülkiyet Hakkına Tecavüzün Mevcut Olmadığının Tespiti Davası”, Dokuz Eylül Hukuk Fakültesi Dergisi, C.11, 2010, s. 617-650.
- ÜLGEN, Hüseyin ve diğerleri: Ticari İşletme Hukuku, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2022.

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Kapsamında Ortaya Çıkan Uyuşmazlıkların Medeni Usul Hukuku Perspektifinden Değerlendirilmesi

YAVUZ, Levent/ALICA, Türky/MERDİVAN, Fethi: Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Yorumu, Cilt II, Seçkin Yayınları, Ankara, 2014.

YILMAZ, Ejder: Arabuluculuğun Yasa ile Düzenlenmesi, Prof. Dr. Tuğrul Arat'a Armağan, Yetkin Yayınları, Ankara, 2012.

YILMAZTEKİN, Hasan Kadir: "Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Uyarınca Eser Sahipliği ve Hak Sahipliği ile Bunların Tecavüz Davaları Bağlamında Davacı Sıfatına Etkileri", Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, C.2, S. 65, 2020, s. 499-557.

YILMAZTEKİN, Hasan Kadir/İNCE, Zeliha: "Dava Şartı Arabuluculuk Ekseninde Bazı Fikri Mülkiyet Hukuku Uyuşmazlıkları", Terazi Hukuk Dergisi, C. 14, S. 159, 2019, s.2171-2185.